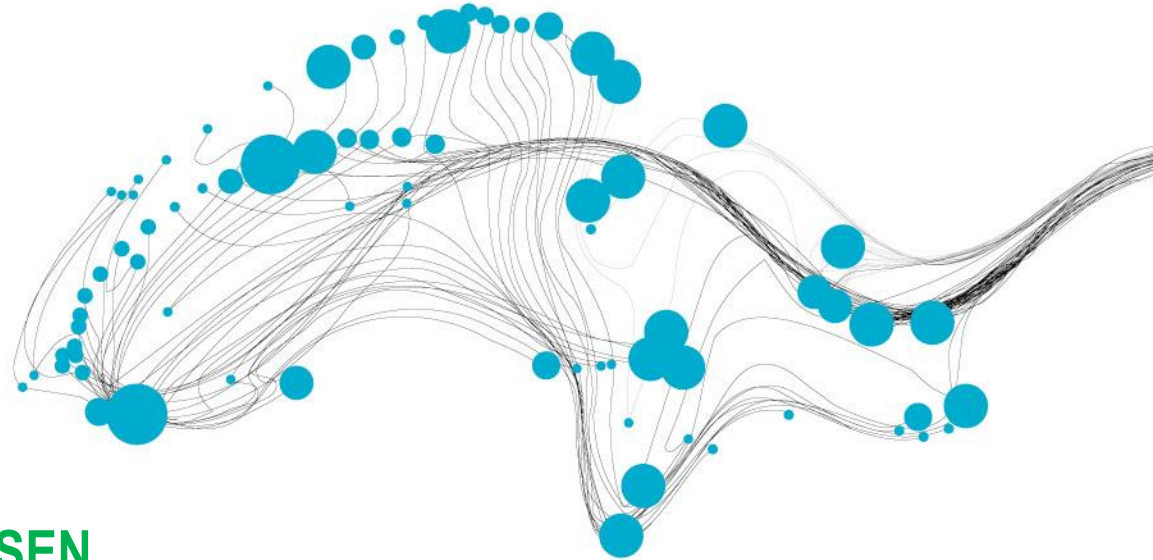

ZONNE-GEO ENGINEERING: WEL OF NIET DOEN?

**ONDERSTEUNEN VAN LEERLINGEN IN HUN *MORELE*
REFLECTIE BINNEN DE CONTEXT VAN DE RELATIE TUSSEN
MENS EN NATUUR**

EVEN VOORSTELLEN

Biologie (Wageningen, 1996)

Lesbevoegdheid (Utrecht, 1999)

Docent biologie, v.a. 1998 (Amersfoort, Ede, Hilversum, Emmen)

Promotieonderzoek (Groningen, 2024)

Postdoc onderzoek, v.a. 2024 (Enschede)

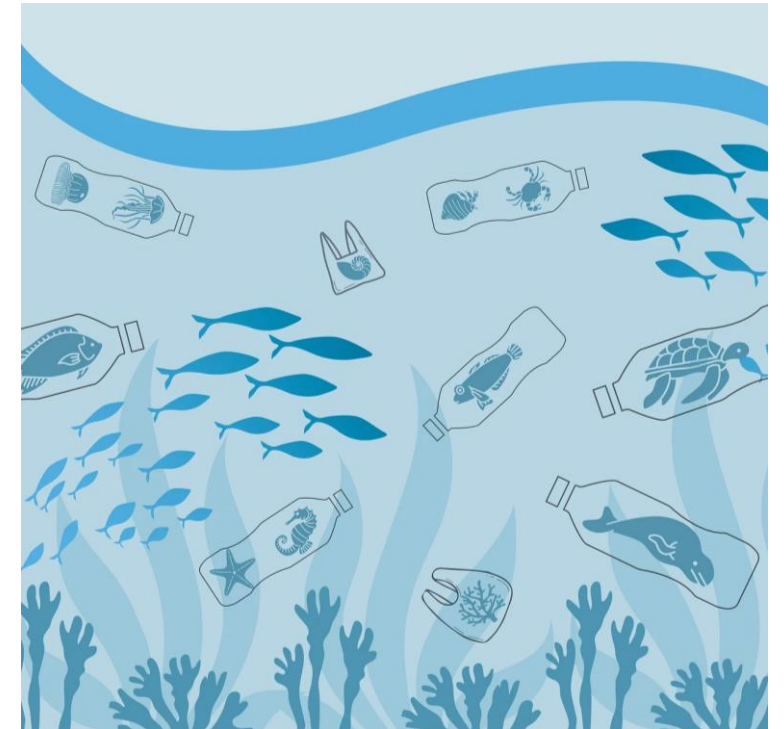
VOORDAT WE VERDER GAAN....

FOTO?

AUDIO OPNAME FEEDBACK?

WERELDWIJDE CRISES

EEN VIERDE CRISIS: VERDELINGSCRISIS

in dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Mauris eget elit mattis, mattis ex ut, consectetur tortor. Pellentesque a erat elit. Curabitur leo
famescorper mi molestie vitae. In consequat nec velit et tempus. Vivamus a hendrerit arcu. Mauris euismod et urna quis accumsan. Curabitur
que neque auctor eget. Vestibulum porttitor finibus ligula ut sollicitudin. Integer ultrices sem nunc, et bibendum dolor ullamcorper in. In hac
curabit. Nulla tristique massa quam. Sed ipsum du, consectetur quis interdum a, volutpat nec massa. Mauris gravida fermentum toris id

BEHOEFTE AAN RELEVANT EN BETEKENISVOL ONDERWIJS

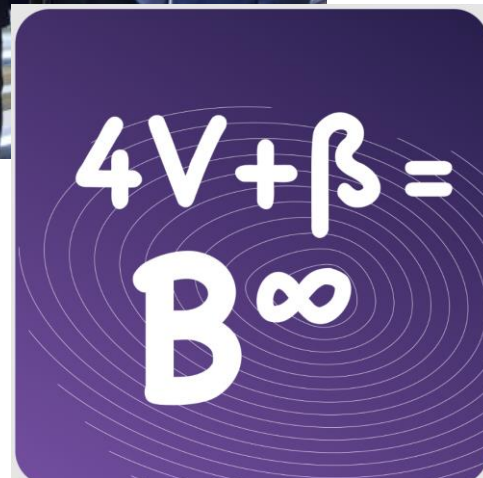

BEHOEFTE AAN RELEVANT EN BETEKENISVOL NATUURKUNDE-ONDERWIJS

Subdomein A9

De kandidaat kan in contexten een beargumenteerd oordeel geven over een situatie in de natuur of een technische toepassing, en daarin onderscheid maken tussen wetenschappelijke argumenten, normatieve maatschappelijke overwegingen en persoonlijke opvattingen.

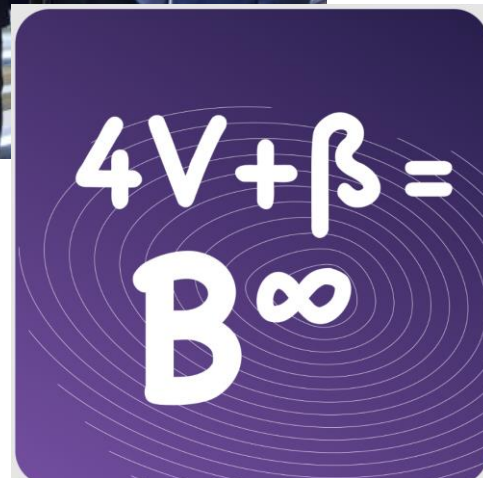

BEHOEFTE AAN RELEVANT EN BETEKENISVOL NATUURKUNDE-ONDERWIJS

Subdomein A9

De kandidaat kan in contexten een beargumenteerd oordeel geven over een situatie in de natuur of een technische toepassing, en daarin onderscheid maken tussen wetenschappelijke argumenten, normatieve maatschappelijke overwegingen en persoonlijke opvattingen.

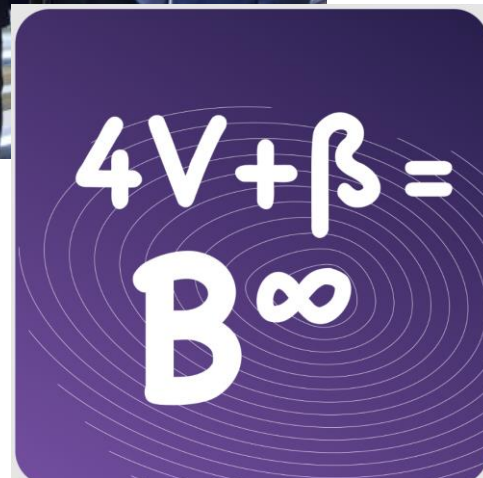

BEHOEFTE AAN RELEVANT EN BETEKENISVOL NATUURKUNDE-ONDERWIJS

Subdomein A9

De kandidaat kan **in contexten** een **beargumenteerd oordeel** geven over een situatie in de natuur of een technische toepassing, en daarin onderscheid maken tussen wetenschappelijke argumenten, normatieve maatschappelijke overwegingen en persoonlijke opvattingen.

Biology education as moral education

Supporting students' morality within
the human-nature context

Bèta education as moral education

Supporting students' morality within
the human-nature context

CRISES ZIJN MORELE CRISES...

- Complex – meerdere facetten
- Interpretatie vanuit meerdere perspectieven
- Behalve bèta-specifieke kennis, spelen (en wegen) morele waarden mee – vaak moeilijk (of niet) verenigbaar
- Het ontbreekt aan een duidelijke en makkelijke oplossing
- Bepaalde handeling/ 'actie' is noodzakelijk

CRISES ZIJN MORELE CRISES...

- Complex – meerdere facetten
- Interpretatie vanuit meerdere perspectieven
- Behalve bèta-specifieke kennis, spelen (en wegen) **morele waarden** mee – vaak moeilijk (of niet) verenigbaar
- Het ontbreekt aan een duidelijke en makkelijke oplossing
- Bepaalde handeling/ 'actie' is noodzakelijk

MORELE WAARDEN

Betrekking op breder gedeelde voorkeuren (binnen bepaalde context)

Waarden die *een stem geven aan* de behoeften en (legitieme) verwachtingen van zowel anderen als onszelf >>> belang van innemen van perspectief van 'de ander' [voorbeeld]

Geven een bepaalde verwachting aan ten aanzien van 'actie'

Waarden waarop we ons baseren om 'goed te leven'

Voorbeelden: zie handout

MORELE VORMING BINNEN HET BÈTA-ONDERWIJS

- DE CRISES 'VERDIENEN' PEDAGOGISCHE AANDACHT
    >> OOK BINNEN HET BÈTA-ONDERWIJS
- BELANGRIJKE LEEFTIJD → INVLOED LEEFTIJDGENOTEN
- BELANG VAN GEZAMENLIJK OVERLEG ('WAARDENCOMMUNICATIE')
  - KRITISCHE REFLECTIE OP MAATSCHAPPELJKE NORMEN EN WAARDEN
  - REFLECTIE OP PERSOONLIJKE WAARDEN
  - GERICHT OP BEREIKEN VAN 'GEDEELDE MORELE POSITIE'
- VAARDIGHEDEN LEREN OM MET 'MORELE COMPLEXITEIT' OM TE GAAN
- ONDERSTEUNING IN *HET PROCES* VAN MORELE OORDEELSVORMING
- **AANDACHT HIERVOOR HEEFT (DENKBAAR) INVLOED OP DE ONTWIKKELING VAN WAARDEN, MOTIVATIE EN EMOTIES VAN DE LEERLING → →**

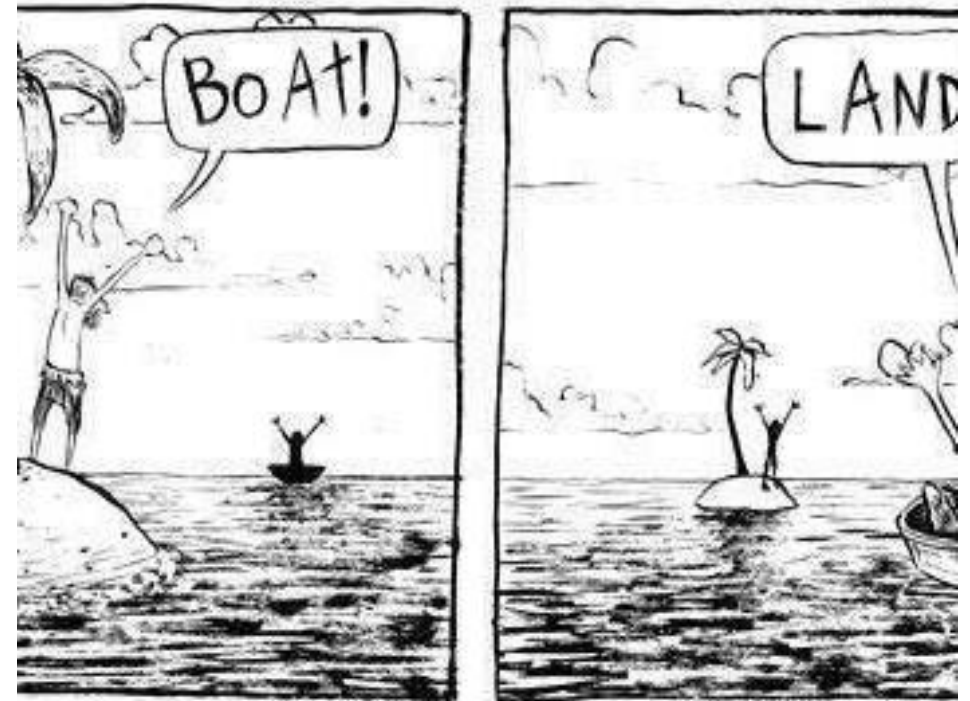
→ DRAAGT ZO BIJ AAN DE *VORMING VAN IDENTITEIT EN HET 'MORELE ZELF'* [de visie op hoe men zichzelf beschouwt w.b. bepaald moreel gedrag – kan zodoende (eventueel) gedrag voorspellen].

MORELE VORMING ONDERSTEUNEN

Context (het dilemma) --- volgende dia

Onderwijs (**deze werkgroep**):

- Bewustwording van perspectieven – *bekend/ onbekend(?)*
- Innemen van diverse perspectieven:
  - Wat is hun stem? Door wie wordt deze vertegenwoordigd?
  - Wat zijn belangrijke waarden?
  - (wat zijn belangrijke grondhoudingen?)
  - Hoe verhoud ik mij daartoe?
  - Heeft bewustwording hiervan invloed op hoe ik mij verhoud tot .....?

DILEMMA: ZONNE-GEO ENGINEERING: WEL OF NIET DOEN?

- **HV SYLLABUS CENTRAAL EXAMEN 2026** (Versie 2, juli 2024):
- **Subdomein A9: Waarderen en oordelen**
- **Subdomein E2 (H)/ G2 (V):** : De kandidaat kan in de context van geofysische systemen fysische verschijnselen en processen beschrijven, analyseren en verklaren.
- [CONCEPT PROGRAMMA NATUURKUNDE: “maatschappelijke vraagstukken en fundamentele vraagstukken”]

DE OPDRACHT

DIVERSE HANDOUTS

Intro: zonne-geo engineering: wel of niet doen?

Perspectief 1: Make sunsets (solar radiation management)

Perspectief 2: klimaat fysicus

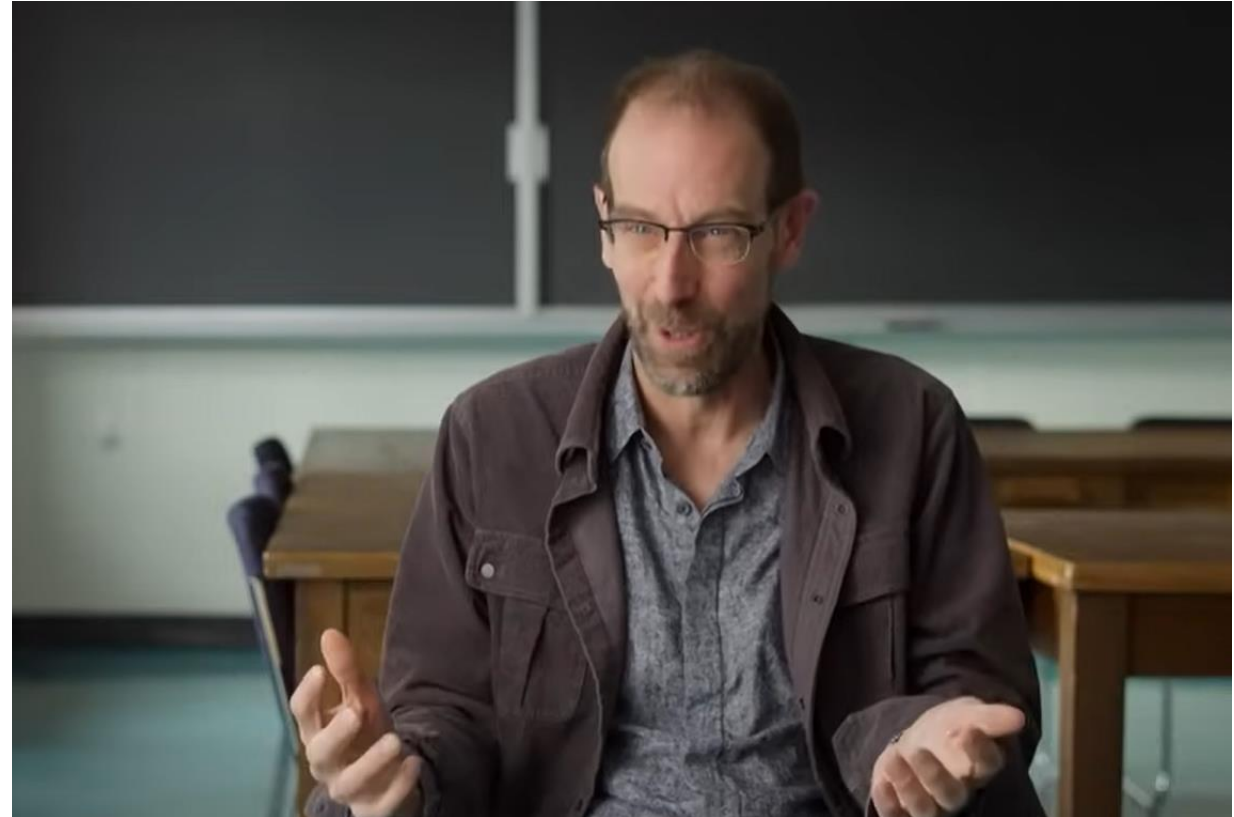

Perspectief 3: energie- en klimaat ethicus

Perspectief 4 en 5: vice-president Sami-raad en geofysicus/ondernemer

Perspectief 6 en 7: marien bioloog en milieu-jurist

DE OPDRACHT

DIVERSE HANDOUTS

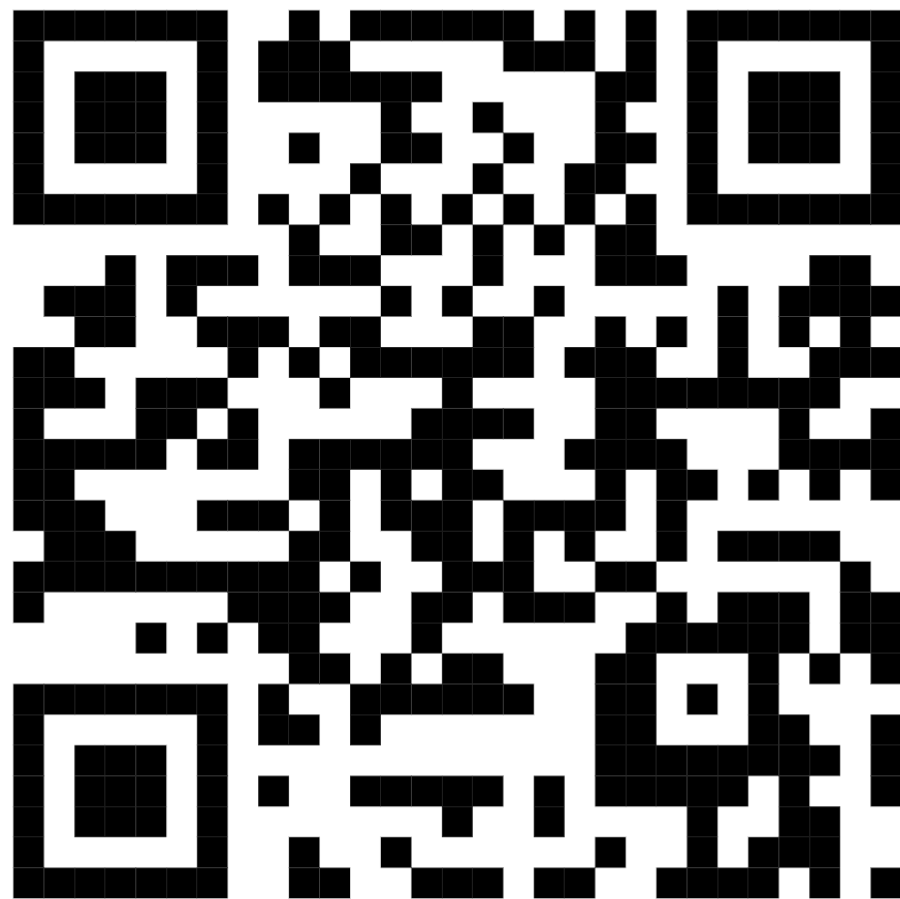
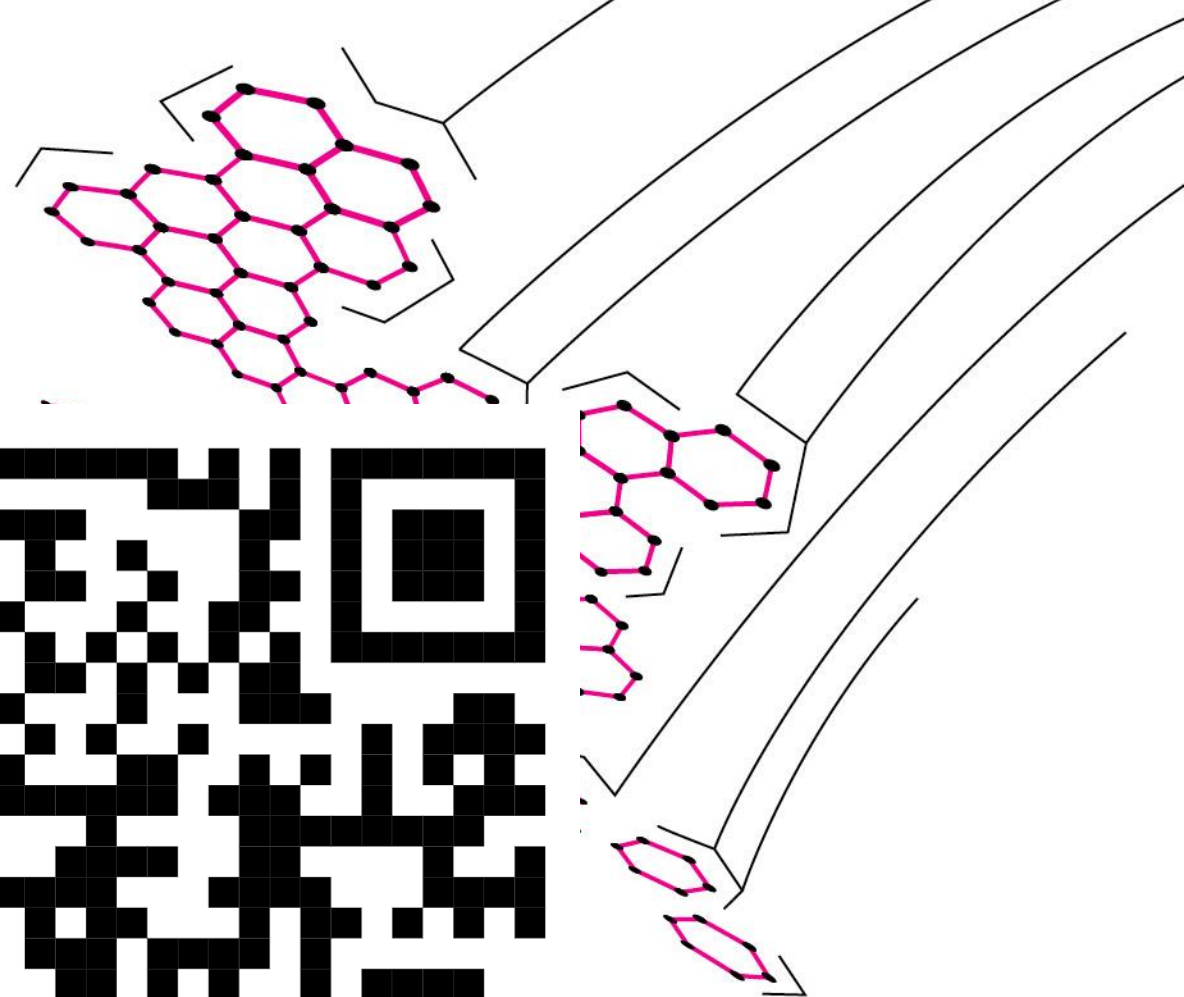

FOLLOW UP VRAGEN

FEEDBACK?
ENQUÊTE GRAAG INVULLEN

TORÉ VAN DER LEIJ
ELAN, SECTION OF TEACHER DEVELOPMENT
TORÉ.VANDERLEIJ@UTWENTE.NL